

сучасній ситуації мова йде не лише про захист від потенційних ядерних терористів, але і від можливих помилок і збоїв в системах задіяння ядерної зброї, а в більшій мірі про рефлексію самовизначення і визначення нових підходів людини до освоєння нових технологій.

Бібліографічні посилання

1. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге: Избранные статьи позднего периода творчества / Мартин Хайдеггер. – М. : Высшая школа, 1991. – 190 с.
2. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / М. Фуко. – М. : Касталь, 1996. – 448 с.
3. Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Д. Белл // Новая технократическая волна на Западе. – М. : Прогресс, 1986. – С. 330–342.

Надійшла до редколегії 04.01.11

УДК 304.9

О. А. Більовський

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТУ ІСТОРИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Розглядається роль філософії та системи освіти в процесі становлення суб'єкту історичної творчості як ключової ланки сучасного історичного процесу. Аргументується, що формування відповідного типу людської особистості є важливою функцією сучасної системи освіти.

Ключові слова: історія, творчість, суб'єкт, філософія, освіта.

Рассматривается роль философии и системы образования в процессе становления субъекта исторического творчества как ключевого звена современного исторического процесса. Аргументируется, что формирование соответствующего типа человеческой личности является важной функцией современной системы образования.

Ключевые слова: история, творчество, субъект, философия, образование.

In article the role of philosophy and an education system in the process of formation of the subject of historical creativity as key link of modern historical process is considered. It is proved that formation of corresponding type of the human person is important function of a modern education system.

Keywords: history, creativity, subject, philosophy, education.

Очевидним є той факт, що система освіти не є ізольованою по відношенню до інших сфер суспільного життя. Процеси, що відбуваються сьогодні всередині освітньої системи, слід розглядати в широкому контексті загальних історичних процесів. Останні не тільки накладають свій відбиток на освітні практики та теорії сучасного суспільства, надаючи їм певного – конкретно-історичного – забарвлення, але, на нашу думку, повністю визначають принциповий, стратегічний напрямок розвитку системи освіти на нинішньому етапі розвитку всесвітньої історії. Врахування специфіки конкретної історичної ситуації є обов'язковою умовою правильного вибору предмету дослідження в будь-якій сфері філософського дискурсу.

На нашу думку, головна особливість сучасного етапу розвитку всесвітньої історії полягає в тому, що остання нагально потребує докорінної зміни базового принципу свого розвитку. Очевидно, що позитивний потенціал класових, антагоністичних форм людської цивілізації наближається до свого вичерпання. Історично необхідною стає зміна вектору подальшого історичного руху у напрямку кардинальної гуманізації суспільних відносин. Людина із зняттям вартості має стати самоціллю. Така зміна може розглядатися як історична творчість, як творення принципово нових форм людського життя, які вбирали б в себе універсальне багатство відносин класової цивілізації, але одночасно були б вільними від їхнього внутрішнього антагонізму. Творчість виступає як універсальна діяльність, яка направлена на перевлаштування світу на гуманістичних засадах. Вона, на думку Б. В. Новікова, є способом здійснення гуманізму, де гуманізм – це та єдина соціальна форма буття, яка здатна в дійсності забезпечити буття людини в якості саме дійсної людини, існування якої співпадає із її сутністю. Саме творчість породжує «буття повністю усеуспільненої людини в якості суб'єкта історії» [5, с. 57].

Реальний історичний досвід переконливо свідчить, що реалізація творчості в сфері всесвітньої історії не може відбуватися автоматично. Доволі поширене уявлення про «автоматичний» характер реалізації історичної необхідності, яке протягом тривалого часу було домінуючим у вітчизняній філософській науці, не витримує ніякої критики. Цілком зрозумілим є той факт, що якою б гострою не була історична ситуація, для здійснення творчості в сфері історії життєво необхідним є відповідний суб'єкт. На нашу думку, є серйозні підстави стверджувати, що на сьогоднішній день саме формування суб'єкту історичної творчості є ключовим моментом в процесі становлення історичної творчості як такої. Штучна затримка цього процесу неминуче призводить до того, що історичний процес втрачає раціональну логіку, оскільки історична необхідність повинна перейти, але не може перейти в історичну дійсність. Така вимушена зупинка не залишається без наслідків – вона тягне за собою цілий ланцюг злочиств перетворень в сфері суспільного та індивідуального життя. «Створена людством класична культура не стає живою людською здібністю та деградує» [9, с. 161]. Відсут-

ність суб'єкту стає базовим фактом сьогодення, веде до утворення парадоксальної ситуації, на яку звертає увагу С. Жижек, говорячи про те, що «альтернатива є неможливою, але необхідною» [4]. В умовах загострення протиріч сучасної – пізньокапіталістичної – цивілізації формування суб'єкту історичної творчості стає абсолютною умовою подальшого виживання суспільства. Відповідно, пізнання закономірностей цього процесу є ключовою справою сучасної соціальної філософії та філософії освіти.

В межах вітчизняної радянської філософії проблема становлення суб'єкту історичної творчості не мала самостійного значення, вона розглядалася в контексті загальнофілософських досліджень феномену творчості в роботах Г. Батішева, С. Батеніна, Г. Давидової, В. Іванова, Б. Новікова, О. Яценка та інших авторів. Крім того, слід врахувати, що на розгляд вищезазначеної проблеми в радянські часи впливали ідеологічні чинники, що не могло негативно не позначитися на характері та глибині її розробки.

Интерес до дослідження феномену історичної творчості та її суб'єкту ми бачимо в західній гуманітарній науці другої половини ХХ ст. в особі Д. Лукача, А. Грамші, Г. Маркузе. Окремо слід згадати роботи Е. Фромма, який розглядав проблему історичної творчості та її суб'єкту в її актуальних емпіричних проявах, не втрачаючи при цьому філософської глибини.

Актуалізація проблеми становлення суб'єкту історичної творчості, що відбувається в останні півтора-два десятиліття, має цілком об'єктивні історичні причини. Вона обумовлена поразкою, яку зазнала історична творчість та її конкретно-історичний суб'єкт наприкінці ХХ ст. Відсутність адекватного сучасному етапу історії суб'єкта, історична необхідність та одночасна неможливість історичної творчості в умовах суспільства ХХІ ст. констатується багатьма сучасними авторами. Серед сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідників, які намагаються в теоретичному ракурсі знайти можливі шляхи становлення суб'єкту історичної творчості слід назвати А. Бадью, І. Валлерстайна, С. Жижека, Ф. Джеймсона, О. Паріна, В. Іноземцева, А. Фурсова, О. Тарасова, Б. Кагарлицького, Ю. Кімелева, В. Бугеру, М. Шкепу, І. Муратову, Р. Богачова та ін.

На нашу думку, результативне науково-теоретичне дослідження проблеми становлення суб'єкту історичної творчості обов'язково повинно враховувати теоретичний досвід дослідження такого базового філософського поняття, як «суб'єкт історії». Останній як реальне явище і як теоретичне поняття, історично і логічно є нерозвиненою формою суб'єкту історичної творчості. Такий підхід дозволяє долучити до справи дослідження проблеми становлення суб'єкту історичної творчості класичну філософську спадщину, представлену в роботах Н. Макіавеллі, К. Гельвеція, Й. Фіхте, Г. Гегеля, К. Маркса, Г. Плеханова, О. Шпенглера, А. Тойнбі, В. Соловйова, Л. Карсавіна, Е. Гуссерля та ін. Серед сучасних дослідників, які розглядають феномен суб'єкту історії в теоретичному та історико-філософському аспекті слід назвати

Ю. Семенова, О. Дугіна, А. Віноградова, Б. Халленслебен, Р. Холодова, Е. Вагімова, Є. Холмогорова та інших авторів.

Відповідно до своєї суспільної природи суб'єкт історії як початкова, абстрактна форма суб'єкту історичної творчості є породжуваною історичним процесом об'єктивною, надіндивідуальною, ідеальною сутністю (формою). Як і будь-яка інша ідеальна форма (наприклад, форма вартості) суб'єкт може набувати різні форми свого конкретно-історичного буття, не ототожнюючись із ними. Вибір певної форми залежить від рівня історичного розвитку суспільства та конкретних історичних обставин, які породжують потребу в суб'єкті.

Внаслідок притаманного історії дискретного характеру суб'єкт історії в першу чергу виступає основою, субстанцією буття окремих історичних організмів. Він, забезпечуючи тотожність історії самій собі, є її структурною одиницею, базовою «клітиною» її сталого буття. Ця функція суб'єкту історично є первинною, вона лежить в основі всіх його інших функцій. Тому зовсім не випадковим є той факт, що початкові форми теоретичної рефлексії суб'єкту історії в першу чергу звертають увагу саме на цю його функцію. На цьому шляху цілком логічним стає подальше ототожнення сутності суб'єкту із конкретно історичними формами його буття, яке ми доволі часто бачимо в історії філософії.

Однак слід врахувати, що історія виглядає дискретним, сталим буттям лише з точки зору розсудкового мислення. Діалектичне мислення бачить в історії не тільки момент її сталості, тотожності самій собі, але й момент її змінюваності, нетотожності. Для нього історія виступає як внутрішньо суперечливий історичний рух, в межах якого відбувається розв'язання внутрішніх протиріч та, як наслідок – перехід, трансформація, розвиток. Діалектичний погляд на історію дозволяє побачити іншу функцію та іншу сутність суб'єкту історії. В історії, яка практично та теоретично розкриває себе як процес, її суб'єкт виступає не тільки як «одиниця» історичного буття, але й як рушійна сила історичної трансформації. Трансформація історії здійснюється шляхом розв'язання її внутрішніх протиріч завдяки діяльності суб'єкту, який виступає своєрідним «двигуном» історії, ключовою ланкою, яка забезпечує вихід історичного буття на нову – вищу – основу.

Твердження, що суб'єкт історії відіграє вкрай важливу, принципову роль в процесі історичного розвитку, не суперечить науковому розумінню історії як об'єктивного закономірного процесу. Історія, хоча і є продовженням природи, але принципово відрізняється від неї «механізмом» здійснення розвитку. «В природі, якщо взяти її безвідносно до діяльності людини, панує «сліпа» необхідність... Тут немає місця... свідомості, суб'єктивному факторові й т. ін.» [8, с. 56]. Натомість в сфері історії об'єктивно необхідний розвиток завдяки прокладає собі шлях завдяки діяльності. Остання може мати свідомий або несвідомий характер. Головне питання полягає в тому, чи є така діяльність складовою сукупної діяльності суб'єкту історії. (Зауважимо, що останній ні в якому разі не можна ототожнювати із окремим індивідом. Суб'єкт історії і як структур-

на одиниця історичного буття, і як агент розв'язання протиріч історичного процесу є надіндивідуальним утворенням, навіть коли мова йде про «всесвітньо-історичні особи», які є лише видимою «верхівкою» суб'єкту. Окремі індивіди складають «матерію», субстрат суб'єкту, є його абстрактними робочими органами).

Як агент розв'язання внутрішніх протиріч історичного процесу, як його рушійна сила суб'єкт історії виступає творцем нових історичних форм (із новим змістом) – та, відповідно, суб'єктом історичної творчості. В межах класової історії творчість існує лише в історично обмежених формах. Суб'єкт класової історії потенційно несе в собі тенденцію перетворення на суб'єкт історичної творчості. Принципова можливість та необхідність історичної трансформації суб'єкта історії в суб'єкт історичної творчості обумовлена тим, що історія не є виключно сталим буттям, вона є рухом. Розкриваючи себе зі сторони своєї сутності, рух є розвитком. Вищою формою історичного розвитку є історична творчість. Це означає, що суб'єкт історії та суб'єкт історичної творчості, хоча й не є історично тотожними, не можуть розглядатися як ізольовані та самостійні явища та, відповідно, поняття. Вони є різними історичними формами існування однієї сутності. Суб'єкт історії теоретично і практично є абстрактною, історично-незрілою формою суб'єкту історичної творчості. Останній є історичною конкретизацією, розвиненою формою, «істиною» суб'єкту історії, оскільки сутністю історії в кінцевому рахунку виступає творчість. (Про органічний зв'язок суб'єкту історії та суб'єкту історичної творчості історії хоча б той факт, що досить часто зміст поняття «суб'єкт історії» розкривається через поняття «творець історії»). Таке отожднення має свої об'єктивні підстави, хоча воно не отримало на сьогоднішній день достатнього теоретичного обґрунтування).

Творчість як аспект діяльності суб'єкту історії стає домінуючою стороною його діяльності лише тоді, коли історія, пройшовши тривалий та складний шлях свого становлення, впритул підходить до необхідності розв'язання свого основного протиріччя та утвердження універсальних форм людського буття. Лише тоді суб'єкт історії не тільки теоретично, але й практично покладає себе в абсолютній формі суб'єкту історичної творчості. Зміст та форма такого суб'єкту визначається цілком, яка стоїть перед ним – необхідністю розв'язання субстанційного протиріччя людської історії.

В процесі становлення історичної творчості та її суб'єкту особлива роль належить філософії. Вона не випадково є одним із ключових учасників сучасної всесвітньо-історичної драми, оскільки саме в царині філософії відбувається пізнання людством основних закономірностей розвитку. Останній здійснює свою сутність та набуває істинності в практичній діяльності, яка направлена на розв'язання базового протиріччя історії. Саме розвиток у формі історично необхідної діяльності виступає як творчість. «Творчість – це в сутності, в кінцевому рахунку, розвиток в його найвищій фор-

ІВНН 978-966-551-310-0 Філософія і політологія в контексті сучасної культури
мі, це – розвиток, який себе усвідомлює, продовження розвитку у формі, яка себе усвідомила» [1, с. 267–268].

Філософія є обов'язковою умовою творчості, вона забезпечує самоусвідомлення розвитком своєї сутності та його перехід (через діяльність відповідного суб'єкта) у форму творчості. Через пізнання сутності та природи складовою історичного процесу, його безпосереднім учасником. Вона отримує якість, яку мав на увазі П. Фейєрбах, коли писав свого часу про характеристики філософії майбутнього: «одне – філософія, що належить історії філософії в тій же мірі, в якій належить історії людства, і щось радикально інше – філософія, яка безпосередньо складає історію людства» [7, с. 107]. Пізнана філософією універсальна (діалектична) логіка мислення виступає інструментом розв'язання протиріччя всесвітньої історії. Суб'єкт історії як суб'єкт історичної творчості може розв'язати основне протиріччя людської історії як передісторії тільки свідомо (зі знанням справи), за допомогою філософії. Філософія (у її зрілій історичній формі діалектики) виступає логікою історичної творчості та логікою діяльності суб'єкта історичної творчості.

Саме розуміння історичної необхідності здійснення філософією своєї історичної місії не дозволяє погодитися з фактом її існування в якості «комфортабельного готелю», якою вона ризикує стати завдяки зусиллям теоретиків постмодернізму. На думку І. Гобозова, «постмодернізм – це ринок, а не наука» [3, с. 193]. Він несе в собі серйозну загрозу подальшому існуванню філософії і тому потребує особливої уваги.

Ф. Джеймісон, досліджуючи різні аспекти феномену постмодернізму, розглядав його як засадничу логіку культури в епоху пізнього капіталізму. На його думку, «постмодернізм є не культурною домінуючою цілком нового соціального порядку... а лише відблиском та супровідним фактором ще однієї системної модифікації капіталізму» [10, с. 12]. «Це не просто інше слово для описання деякого особливого стилю. Це також... періодизуюче поняття, яке функціонує для того, щоб встановлювати співвідношення між появою в нашій культурі нових формальних особливостей із появою нового типу соціального життя та економічного порядку – того, який часто евфемістично називають модернізацією, постіндустріальним або споживацьким суспільством, суспільством мас-медіа або вистави, транснаціональним капіталізмом. Цей новий момент розвитку капіталізму може бути датований, починаючи із післявоєнного буму кінця 1940-х початку 1950-х рр. у США, або, як у Франції, починаючи із проголошення П'ятої республіки в 1958 році» [11, с. 3]. (Пов'язуючи постмодернізм із пізнім – транснаціональним, споживацьким – капіталізмом, Ф. Джеймісон, відповідно, пов'язував модернізм із імперіалізмом: «Я фактично стверджую, що структура імперіалізму також накладає свій відбиток на внутрішні форми та структури тієї нової мутації в літературі та художній мові, по відношенню до якої широко вживається термін «модернізм» [12, с. 152].

На нашу думку, притаманна постмодернізму відмова від універсальності й всезагальності є останньою межею падіння, за яким відкривається абсолютна нездатність філософії бути повноцінним учасником історичної драми. Постмодернізм, руйнуючи філософію суб'єктивізмом, виступає фактором руйнації суб'єкту історичної творчості. Але попри таку негативну роль, в умовах відчуження, породженого умовами пізнього капіталізму, постмодернізм є востребуваним явищем тому що, по-перше, він виконує роль засобу «корпоративного самозахисту творчої інтелігенції» [2, с. 414], який створює об'єктивну видимість її самодостатності та творчої незалежності. Постмодерністська імітація творчості веде до того, що інтелігенція зрікається свого історичного призначення, відмовляється від активно-перетворюючої ролі на користь конформістського принципу невтручання в суспільно-історичний процес. По-друге, постмодернізм представляє собою теоретичну та методологічну основу ідеології глобальної гегемонії капіталу. «Ідеологія формального необмеженого плюралізму є максимально вигідною для суб'єкта гегемонії, який змістовно контролює соціальні процеси, оскільки ідеально камуфлює його владу і той же самий час повністю розв'язує йому руки» [2, с. 414]. Очевидно, що в умовах пізнього капіталізму лише та частина філософії, яка зберігає повагу до своєї класичної спадщини (та, відповідно, намагається дивитися на світ відчуженого людського буття з точки зору істинності та універсальності), нагадує сучасному людству про можливість та необхідність перетворення світу на засадах дійсного гуманізму та є необхідним елементом становлення суб'єкту історичної творчості. Пройшовши тривалий шлях історичного розвитку і досягнувши певної історичної зрілості філософія потребує практичного участі в реальному історичному процесі. Здійснювана суб'єктом історичної творчості практика зміни суспільних відносин у напрямку створення умов для подолання відчуження у всіх його формах є першою та головною формою практичної реалізації філософії. Результативність історичної діяльності суб'єкту в значній мірі залежить від його здатності засвоїти діалектику не як зовнішній ідеологічний канон, а як дійсну логіку своєї власної діяльності.

Однак не тільки історична практика людства, але й сфера освіти є сферою практичної реалізації філософії. На нашу думку, освітньо-педагогічну практику не слід розглядати як іншу, принципово відмінну від історичної, практику. В сфері освіти та виховання філософія здійснює ту ж саму історичну місію, яку вона здійснює в сфері всесвітньої історії. Система освіти є тим місцем, де історія за допомогою філософії формує певний, історично-необхідний – суб'єкт-історичний – тип особистості, який в певній історичній ситуації може стати складовим елементом суб'єкту історичної творчості.

Однак, замість того, щоб бути технологією практичної реалізації універсальності та цілісності людської особистості, освіта в сучасну постісторичну епоху перетворюється на тривіальний інструмент адаптації індивіда до функціонування в умовах тотального відчуження. Вона масово продукує відчужений тип особистості,

який є агентом існуючих в суспільстві ринкових відносин. Свого часу Е. Фромм назвав такий тип людини «ринковим характером» («ринковою орієнтацією»). На його думку, така орієнтація отримала розвиток і стала набувати домінуючого характеру лише у сучасну епоху, у зв'язку з розвитком так званого «ринку особистостей». Оскільки в умовах ринку успіх залежить від того, як людина вміє себе продати, то «виходить так, що людина зосереджується й опікується не про своє життя, щастя, а про те, як би це стати найбільш ходовим товаром, як би це користуватися найбільшим попитом» [7, с. 457–458]. Ринкова орієнтація накладає свій відбиток і на мислення людини. «Цей відбиток проявляється в тому, що мислення бере на себе функцію швидко схоплювати ситуацію, щоб мати можливість нею маніпулювати... Для того, щоб маніпулювати, достатньо знати лише поверхневі властивості речей, верхи, не маючи будь-якого уявлення про більш глибокі, приховані сторони. Істина, до якої можна докопатися лише у випадку проникнення в сутність речей, стає поняттям, що вийшло з вжитку» [7, с. 464].

Вплив, який здійснює зовнішнє ринкове середовище на освітню систему, ставить останню в досить складну ситуацію, оскільки вона має свої власні внутрішні цілі, які не співпадають із цілями зовнішніми, економічними (на нашу думку, проблема знаходження шляхів розв'язання конфлікту між внутрішніми цілями системи освіти і зовнішніми суспільно-економічними цілями, які визначають конкретно-історичні умови її функціонування, є важливою проблемою, що стоїть перед сучасною філософією освіти). Головними внутрішніми цілями освітньої системи є, по-перше, формування у суб'єкта навчання науково-теоретичного способу мислення, а, по-друге, формування суб'єкта навчання як творчої людської особистості з активною громадянською позицією. Обидві цілі, хоча й суперечать сучасним економічним реаліям, залишаються принципово важливими для сучасної освітньої системи. Їхня реалізація лише й може забезпечити суб'єкт історичної творчості необхідним людським «матеріалом» – історіотворчим типом особистості. Останній, завдяки розвиненим здібностям міг би при необхідності досить ефективно функціонувати і в межах існуючих ринкових відносин. Але на відміну від відчуженого індивіда, історіотворчий тип особистості є потенційно критичним по відношенню до існуючих суспільно-економічних та освітніх практик, як історично-обмежених, що створює одну з важливих передумов їхнього переходу на більш високий рівень. Сучасна система освіти стоїть перед жорсткою альтернативою: або вона формуватиме творчу розвинену особистість (поняття якої було досить ретельно розроблене в межах класичної філософії), або продовжуватиме масово формувати часткову людину – агента ринкових відносин.

Бібліографічні посилання

1. **Босенко В. А.** Всеобщая теория развития / В. А. Босенко. – К., 2001. – 470 с.
2. **Бузгалин А.** Глобальный капитал / А. Бузгалин, А. Колганов. – М.: Едиториал УРСС, 2007. – 512 с.

3. **Гобозов И. А.** Куда катится философия. От поиска истины к постмодернистскому трепу / И. А. Гобозов. – М. : Издатель С. А. Савин, 2005. – 200 с.
4. **Жижек С.** Альтернатива капитализму невозможна, но необходима; [Электронный ресурс] / С. Жижек // Политический журнал. – 2007. – № 9–10 (152–153). – Режим доступа: <http://www.politjournal.ru/index.php?action=Articles&dirid=77&tek=6730&issue=188>.
5. **Новіков Б. В.** Творчість як спосіб здійснення гуманізму / Б. В. Новіков; [2-е вид., перероб. та доп.]. – К. : НТУУ «КПІ», 2006. – 308 с.
6. **Фейербах Л.** Необходимость реформы философии / Л. Фейербах // Избранные философские произведения : в 2 т. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – Т. 1. – 676 с.
7. **Фромм Э.** Человек для себя / Э. Фромм // Бегство от свободы. Человек для себя / Э. Фромм; [пер. с англ. Д. Н. Дудинский]. – Мн. : ООО «Поппури», 2000. – С. 367–667.
8. **Чесноков Д. И.** Исторический материализм / Д. И. Чесноков. – М. : Мысль, 1964. – 496 с.
9. **Шкепу М.А.** Феноменология истории в трансформациях культуры / М. А. Шкепу. – К. : Книжное издательство НАУ, 2005. – 360 с.
10. **Jameson F.** Postmodernism, Or the Cultural Logic of Late Capitalism / F. Jameson. – Durham, NC : Duke University Press, 1991. – 438 p.
11. **Jameson F.** Postmodernism and Consumer Society / F. Jameson // The Cultural Turn. Selected Writings on the Postmodern. 1983–1998. – London-New York : VERSO, 1998. – P. 1–20.
12. **Jameson F.** Modernism and Imperialism / F. Jameson // The modernist papers. – London-New York : VERSO, 2007. – P. 152–169.

Надійшла до редколегії 12.01.11

УДК 147.2

Т. В. Борисова

Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ)

ПОВЕРНЕННЯ ДО ТРАДИЦІЙ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Розглядаються проблемні питання сучасного кризового стану вітчизняної системи освіти та виховання. Акцентується увага на необхідності методологічного та світоглядного оновлення усього освітнього процесу на основі православної культури мислення.

Ключові слова: духовність, освіта, православні традиції, культура, антропологічна криза.

Рассматриваются проблемные вопросы современного кризисного состояния отечественной системы образования и воспитания. Акцентируется

© Борисова Т. В., 2011